

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair, que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Torre Segimona (1ª part)

El lloc on es va construir el Castell de Fals oferia dos bons avantatges; es controlava el pas de la riera, i permetia el contacte visual directe amb la Torre de Castellnou, i a través d'aquesta, amb Cardona. Però tenia l'inconvenient que el lloc quedava incomunicat de la xarxa de castells i torres de guaita de la Segarra. Per resoldre aquesta pega va caldre construir una guàrdia en un punt elevat del Pla de Fals, que fes la funció de vèrtex intercomunicador. Del terrat de la torre del Castell de Fals es podien així transmetre, en els dos sentits, missatges a la torre de guàrdia, i d'allà, al Castell de Castellar, al Castell de Boixadors, i a les torres de vigilància de la frontera. La part més antiga de l'actual mas de la Torre és doncs, contemporània amb el Castell de Fals. De fet, ja surt documentada l'any 1033.

La primera dificultat que ha presentat l'estudi de la història dels habitants d'aquest mas, ha estat esbrinar el seu nom antic. De la relació de masos del capbreu de 1303, la primera opció, i la més lògica, va ser considerar que el mas de Pere ça Torra corresponia al mas que ens ocupa. Aquesta opció es va desestimar, entre d'altres raons, perquè en els capítols que va fer el 1398 l'hereu Joan de Torre, la seva mare Blanca, vídua d'Arnau de Torre, va cedir al fill

"tot aquell hospició o casa que tinc i posseeixo dins de la sagrera de dit castell de Fals, que afronta amb el mur del dit castell i amb la casa de Pere Lledó, i totes les meves terres, honors i possessions, amb tots els recipients per contenir vi, blat i oli, i els altres mobles i estris de la casa i la cuina ...etc."

La casa dels Torre es trobava doncs, dins dels murs del castell.

Descartat aquest cognom familiar, altres indicis ens van portar a la conclusió que en el segle XIV la Torre actual era coneguda amb el nom de mas Morera.

En un dels llibres del Veguer de la ciutat de Manresa hem trobat la referència més antiga dels Morera de Fals. El 9 de les calendes de febrer de 1297, el Veguer va manar al Batlle de Fals que obligués a pagar un deute de 60 sous a Guillelmus de Moraria, o Guillem de Morera, dins d'un termini màxim de vint dies, i si no, que s'atengués a les conseqüències.

En el capbreu de 1303, abans citat, surt el mas de la Morera, i per les coses que ha de pagar de cens cada any, no hi ha dubte que és un dels tres o quatre masos més forts del terme, la qual cosa seria congruent amb la seva situació privilegiada al mig del Pla de Fals. A més de l'herba, la palla, i la llenya, i les prestacions personals, que eren iguals per a tots els masos, grans o petits, el mas de la Morera havia de pagar un parell d'ous, una gallina, una bèstia jove un cop cada quatre anys, una perna de cansalada de set lliures de pes, any sí, any no, cinc dotzens i mig de blat, mig d'ordi i mig de civada, tres fogasses de pa, i una mitgera de vi. Era un dels pocs masos del terme que feia una contribució en forma de vi, la qual cosa demostra que el conreu de la vinya era molt marginal en aquella època.

El 1342 l'amo era Bernat de Morera, mentre que el 1377 era Pere de Morera, el qual estava casat amb Ròmia, filla

de Jaume i Bartomeua, procedents del mas Cayronardes de Fals, un mas avui desaparegut i de localització incerta.

A finals del segle XV va fer testament Bernat Morera de Fals i el 1428 Constança, vídua de Bernat ça Morera. La Constança tenia llavors tres fills vius, el Joan, el Pere i el Ramon, que vivien a Manresa i s'ocupaven en diferents oficis. En el testament va cedir els drets que tenia sobre el mas Morera de Fals al seus néts Bernat i Pericó Morera.

Saltant uns quants anys més, trobem el 1509 el casament entre Pere Morera, fill de Francesc Morera i Margarida de Fals, i Agnès Vilalta. No hi ha cap indicació de la seva relació amb la propietat del mas.

Vista de la façana nord (1934). (Arxiu Villegas)

Durant aquesta època l'heretat Morera va incorporar les terres del mas rònc Coll. El mas Coll, a diferència de la resta, no estava sota el domini dels Cardona, sinó que el domini pertanyia a la parròquia de Sant Vicenç. Els límits del capmàs Coll van ser descrits per Jaume Grau Casanovas a finals del segle XIX, després d'haver estudiat atentament els antics capbreus. L'amo del Grauet va escriure que :

(...) el capmàs Coll es lo tros que queda des del camí veynal que va a la vall de la Mallencosa, passa per la casa Torra y segueig per la creu y el reval de cal Colom a nostra Señora del Grau (...)

Després d'un altre espai de temps sense notícies sobre els qui vivien i treballaven al mas, arribem al darrer capítol de la família Morera i la substitució d'aquesta per una nova nissaga vinguda de Monistrollet. En una acta notarial d'octubre de 1550 hi consta el reconeixement de Joan Morera, blanquer de Manresa, a Segimon Trull de Fals, conforme aquest li ha pagat les 4 lliures que quedaven a deure del preu de venda de 12 lliures del mas dit de la Morera de Fals. La venda l'havia fet el difunt Antoni Morera, pare del Joan, a Bernat Andreu, àlies Trull, pare del Segimon, i n'havia donat fe el notari Vidal de Cardona. No hi consta la data de la transacció original. Les primeres 8 lliures les havia pagat el Bernat Trull en efectiu, mentre que pel valor de les restants 4 lliures, el Segimon va lliurar una càrrega i 15 lliures de llana.

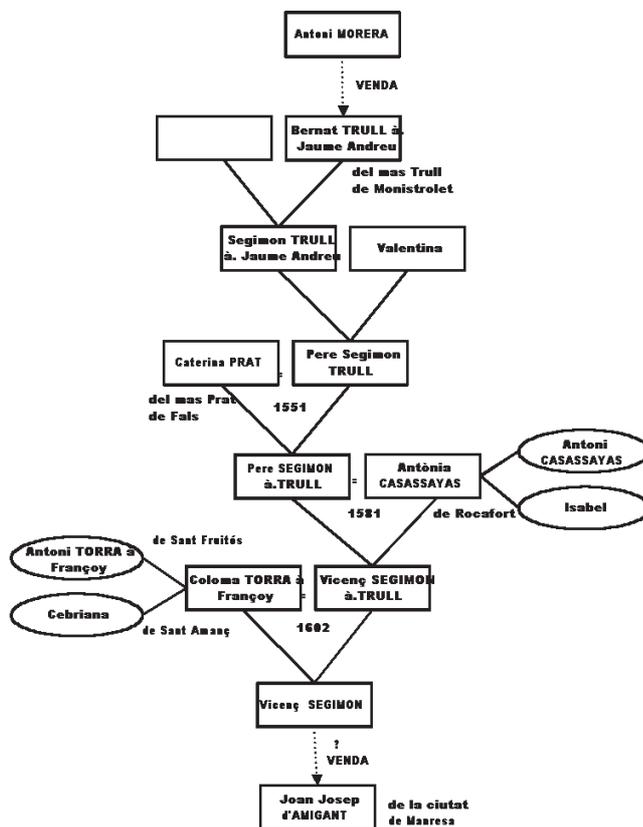
Bernat Trull, àlies Jaume Andreu, era l'hereu del mas Trull de Monistrollet. Moltes voltes hi hem donat sense arribar a esbrinar on es trobava exactament aquest mas. Certament era un mas molt antic, que ja apareix a començaments del segle XIV, i sembla que era proper o

tenia alguna mena de relació amb el mas Bosch o de les Dues Cabres de Rajadell. El nostre interès és justificat, perquè es va produir una veritable colonització i repoblació d'alguns dels masos més emblemàtics de Fals a càrrecs de persones provinents del mas Trull. Per veure-ho, només cal consultar la història dels masos Jaumeandreu, Bosch, Gabriela, o el present mas de la Torre.

Hem arreglat nombroses mostres de l'activitat del Bernat Trull en el període comprés entre el 1499 i el 1535, principalment compra-vendes de bestiar, en algunes de les quals apareix com avalador Joan Trull de Fals. Aquest Joan Trull, probablement germà del Bernat, es va convertir en l'amo del mas Jaume Andreu.

En el testament que va fer el 1542 Bernat Trull, àlies Jaume Andreu, hi surt la seva dona Rafela i cinc fills. L'hereu Pere estava casat amb Francina i ja tenia sis fills. El Joan estava casat amb l' Agnès, el Segimon amb la Valentina, i l'Antoni amb la Joana. Aquesta Joana era la pubilla del mas Bosch de Fals. El Jaume encara era solter i s'especifica que és fill de la Rafela, la qual cosa pot fer pensar que els altres germans eren fills d'una altra dona. Va llegar 3 sous a cadascun dels néts i nétes, entre els quals s'hi comptaven els tres xiquets del Segimon i la Valentina; el Jaume, el Pere i el Bernat.

En aquesta època els noms de les persones no eren fixes com ara, de manera que les persones alternaven el nom del mas de procedència amb el cognom propi, així per exemple, els Trull eren coneguts com Jaume Andreu, o viceversa. També de vegades els descendents mantenien el nom de pila del pare al llarg de generacions i al final l'adoptaven com a cognom. Aquest és el cas del descendents del Segimon.

El Segimon i els seus successors van aconseguir que el nom clàssic del mas canviés i es convertís en Torre Segimona. El procés no va ser senzill ni ràpid, ja que durant molt temps els noms es van alternar. La confusió més gran però, es donava en els cognoms i els àlies, que fluctuaven entre diverses formes. Tant trobem Truy o Trull, com Sagimon, Torrasagimon o Torra, com Andreu o Jaume Andreu. Això, i el fet afegit que sovint també es prescindia dels noms de pila, ha fet que la recerca d'aquesta part de la història hagi estat una tasca especialment àrdua.

El veí mas Prat (ara Gabriela) passava llavors per una etapa dolenta, i el Segimon Trull van adquirir drets sobre aquell mas, perquè va deixar diners a l'amo Prat, el qual es veia obligat a posar el seu patrimoni en garantia de la devolució dels préstecs. En concret, el Segimon va finançar les 70 lliures del dot de la Joana, una neboda del Prat, quan aquesta es va casar amb Vicenç Torra. Dues nebodes més del Joan Prat es van emparentar amb dos dels fills del Segimon; el Pere amb la Caterina i el Jaume amb l'Agnès. A cadascuna li va prometre l'oncle 65 lliures, però com que no tenia ni un duro, els dots van quedar garantits per l'heretat. Encara el Segimon va assumir més deutes, de manera que el 1564 el total pujava a 230 lliures. Aquesta va ser la quantitat que va haver de satisfer Joan Sagristà quan es va casar amb la pubilla del mas Prat i va voler recuperar el ple domini de l'heretat.

Tornant a la Torre, tenim que el Segimon i la Valentina, a més dels tres xicots citats, també van tenir una noia, la Càndia, la qual es va casar dues vegades, les dues amb naturals d'Occitània. En aquella època mancaven treballadors al camp i a la ciutat, i l'emigració procedent de l'altre banda dels Pirineus va ser benvinguda. Per les noies casadores no deuria ser fàcil trobar homes catalans i algunes s'havien de conformar amb els nouvinguts. El primer casament es va celebrar el 1565 amb Pere Cresp, d'un poble del bisbat de Caors, i les 45 lliures del dot de la Càndia les van pagar a mitges els seus dos germans. També li van donar unes tovalles, una flassada, dues canes de bruneta per fer-se el vestit nupcial, i diverses peces de roba blanca. El 1574 va repetir matrimoni amb Pere Bonach, un teixidor de drap de llana, del lloc de Valentina, del bisbat de Comenge. Aquests casaments ja no els va arribar a veure el Segimon, posat que el 1559 la seva dona ja constava que era vídua.

Vista sud (1954). (Arxiu Villegas)

El successor va ser el Pere o Pere Segimon Trull, el qual es va casar el 1551 amb Caterina Prat. El 1575 la Caterina ja era vídua i gaudia de l'usdefruit del mas Torre Morera. Aquell any va renunciar a alguns drets que encara conservava sobre el mas Prat (la Gabriela) a favor de la seva neboda Magdalena Badia, la filla de Jaume Trull. El següent amo va ser Pere Trull, àlies Jaume Andreu, que va casar-se el 1581 amb Antònia, filla d'Antoni Casassayas de Rocafort. El dot de l'Antònia va estar força bé, 155 lliures, 50 pagades el mateix moment que van signar els capítols i la resta el dia de les esposalles. L'aixovar va consistir en dues caixes noves de fusta d'alber o roure, amb pany i clau, una flassada de mida mitjana, dos llençols, unes tovalles, mitja dotzena de tovalloles i una dotzena de "torcaboques".

Aquesta parella va morir relativament jove deixant un fill menor d'edat. Segurament no van fer ni testament, perquè el Batlle del terme va designar a tres tutors per tenir cura dels interessos del menor. Els tutors eren els propietaris Francesc Oliveras, de Sallent, Antoni Bosch i Melcior Torreblanca, de Fals.

Amb l'aprovació i el recolzament financer dels tutors, el jove Vicenç Segimon, àlies Trull, hereu del mas Torra Segimona, àlies Morera, va pactar cartes dotals el 1602 amb la noia Coloma, filla d'Antoni Torra, àlies Françoy, i Cebriana. El Françoy venia de Sant Fruitós, mentre que la Cebriana era del mas Mestre de Sant Amanç. El dot de la Coloma va ser de 180 lliures en metàl·lic i dues caixes de noguer que contenien un aixovar bastant ric.

Els tutors van acordar amb l'Antoni Torra, àlies Françoy, que li arrendarien les terres del mas Torre durant un període de cinc anys, sota la condició que ell havia de conrear bé les terres i donar la sisena part de la collita al pubill. Una de les seves obligacions era que cada temporada havia de cavar 200 canes de vall. Això mereix alguna explicació. La forma de plantar vinya en aquell temps consistia primer en arrencar la vegetació i després cavar uns sots allargats i fondos i omplir-los amb les restes vegetals. Sobre les valls s'hi plantaven llavors els rengles de ceps. Dues-centes canes serien uns 300 metres actuals.

També es va haver de comprometre a mantenir la filla i el gendre, els quals havien de contribuir treballant per la casa. Si algun d'ells queia malalt, el Françoy havia de sufragar el tractament, amb el descàrrec que:

... y si es cars la malaltia dells durara molt de temps que fos molt costosa al dit Fransoy, en tal cars se li tinguja de pagar a coneguda de dos personas, a saber, steve mestre de Castellfollet y de jaume torra de Solernou del terme de Soría ...

El 1604 Antoni Fransoy, àlies Torra, va comprar per 7 ducats un ase blanquinos al negociant Antoni Huch, però no va acabar-lo de pagar fins dos anys després. Ja no va viure gaire més, ja que el 1609 el Vicenç va pagar un deute de 100 lliures per blat que el seu sogre difunt havia adquirit a Jaume Grau, del mas Grau del Pubill. Un debitori del gener de 1612 enregistra la compra de Vicenç Torra, de la Torra Segimona, a Joan Monjo, blanquer i comerciant de

Manresa, de 12 quarteres de blat i 6 quarteres de mill. El preu del blat era de 36 sous la quartera i el del mill de 24.

Dels fills del Vicenç i la Coloma tenim constància del Vicenç, del Francesc, casat el 1642 amb Maria Corrons de Manresa, i de Joan Segimon, casat amb Eleonor.

Cap aquesta època, la família Segimon va perdre el mas. No ha estat possible descobrir-ne les circumstàncies, però el més probable és que no pogués superar la forta crisi que van patir moltes explotacions agrícoles de les planes interiors de Catalunya, a causa de les males collites i les repetides guerres amb França. Com va passar sovint amb altres propietats arruïnades, la Torre va ser comprada per una família burgesa de la ciutat. En una còpia incompleta del capbreu de 1639, hi consta que la Torre Segimona pertany a un tal Amigant de Manresa. Una acta notarial de 1645 ens ajuda a establir un xic millor la identitat del nou propietari de la Torre. Bartomeu Faurons, habitant al mas, va reconèixer deure 21 lliures al Magnífic Joan Josep d' Amigant, "domicello", de la ciutat de Manresa. Podem

suposar que el Faurons era el masover i que el noble senyor Joan Josep D'Amigant, l'amo.

La família Amigant pertanyia a la petita noblesa i era una de les grans famílies de la ciutat. Tenia el palau prop de la Plaça Major, en un carreró que avui encara conserva el nom de Passatge d'Amigant.

A partir d'aquest punt el destí del mas de la Torre va quedar en mans de propietaris que deixaven l'explotació en mans de procuradors o col·lectors. A la casa hi deurien passar diverses fornades de famílies de masovers, que, com és habitual, no deixaven rastre. Hi ha una excepció però; se sap que el 1687 hi vivia un tal Salvador Casas.

Un dia, els Amigant es van vendre la finca, i després de passar per algunes mans, el 5 de maig de 1710 Francesc Sagristà, l'amo del mas Gabriela, va comprar l'heretat de la Torre a Josep Massana i Perera, un cirurgià de Manresa, però aquest esdeveniment i els posteriors es poden llegir en la segona part de la història d'aquest mas mil·lenari.

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxíu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.